

TOREN OUDE KERK IN 1779 DOOR BLIKSEM BESCHADIGD

Hendrik Jan Bos verwalt landrentmeester van Twente te Oldenzaal en tevens markerichter van het Gericht Borne, noteerde op 22 juli 1779: *Mij bekend gemaakt zijnde dat door het onweer op 21 dito de Toorn aan 2 agtkanten en wijzers zeer beschadigt is, en dat daarover de Goedsheeren en Erfgenaamen (= de eigenaren van de erven in het Gericht Borne, het dorp en de marken Hertme, Bornerbroek en Zenderen) dienden te vergaderen om over de reparatie van dien te handelen etc* (voetnoot: Stadsarchief Oldenzaal OK 524).

De bliksem heeft dus tijdens een onweer op 21 juli een gedeelte van de toren van de oude Stephanuskerk, in oud Borne, vernield en deze dient gerepareerd te worden. Het gericht Borne dat overwegend Rooms katholiek is gebleven, ondanks dat het gereformeerde geloof in 1598 tot enig openlijk toegestane godsdienst was uitgeroepen, moest de kerk mede onderhouden, ook al werd ze dus door "die van de ware christelijke religie" gebruikt. Het markebestuur betaalde de onkosten uit de algemene middelen.

Zelf kerkten de katholieken in diverse kerkschuren: In Zenderen op het Hulscher, in Bornerbroek op het Wierik en in Hertme op de Kolk. Zij zullen niet met graagte in de buidel hebben getast om het onderhoud, aan de hen ontnomen kerk, te betalen.

De rekening van ontvangsten en uitgaven voor de reparatie werd naderhand, vaak jaren later, opgemaakt en op schrift gesteld. Eerst moest de reparatie voltooid zijn om te kunnen berekenen hoeveel geld er opgebracht diende te worden. Naar aanleiding van die rekening kon worden bepaald wie, hoeveel, diende te betalen. Het totale bedrag diende door de inwoners van het Gericht

Borne te worden betaald. We volgen nu de letterlijke tekst van de genoteerde uitgaven:

<i>Den 3 augustus Extra goedheeren Vergaderinge gehouden voor verteringe en vacatie (vergoeding voor de benodigde tijd)</i>	fl. 4, 6,-
<i>Hierover nadere bestekken doen opmaken en de 27^e wederom vergaderinge gehouden en concept geformeert wat er al gemaakt moet worden, voorts 2 Gecommitteerden benoemd om met mij de besteedinge halve? Transport en vacatie</i>	fl. 4, 7,-
<i>Vervolgens de Conditien der besteedinge en bestek opgemaakt en in 't nette doen afschrijven, voor beide</i>	fl. 1, 4,-
<i>Hetselve per Missive aan de Heer Richter G.W. Westerlo ter examinatie gezonden en weer terug en antwoord ontfangen, publicatie, port</i>	fl. -,13,-

<i>De dag van besteedinge gesteld op den 8 sept hiertoe vier kerkspraaken ver- vaardigt</i>	fl. -,16,-
<i>Voor publike affigeren (= aanplakken) te Delden en Almelo met port betaal(d)</i>	fl. -, 9,-
<i>Den 8 sept na Borne gevaren met de Gecommitteerden de besteedinge gedaan, voor inzaategeld van de drie parceelen betaald</i>	fl. 11,10,-
<i>Voor de halve wijnkoop betaald</i>	fl. 2,15,-
<i>Verteringe</i>	fl. -,11,-
<i>Vacatie</i>	fl. 3, -, -
<i>Voor 't examineren van de Toorn en opgemaakte stukken den 10 sept 11 oktober aan Jan Romberg voor 15 rijsten Leyen met de vrugt van Wesel naar Borne bet</i>	fl. 150, -, -
<i>Den 29 November een expressen aan de Gecommitteerden, de Heeren Westerlo en Hulshof (doopsgezint! Red.) bet.</i>	fl. -, 9,-
<i>Den 21 decemb. na Borne gevaren en aan de Goedheeren van dit alles rapport gedaan en over de betalinge van alle kosten geresolveert (besloten) en mij verzogt het geld bij provisie uit te schieten en te betalen, voor transport en verteringe</i>	fl. 1,14,-
<i>Vacatie</i>	fl. 3, -, -
<i>Den 23 dito in tevoren aan Bernardus Helmig en zijn Compagnon betaalt voor d'aangenoomen hout en Timmerwerk</i>	fl. 144, -, -
<i>(Daarvan fl. 40, -, - aan Mr G. ten Tye voor planken uitgetelt 22 febr 1780)</i>	
<i>Dito aan denselven voor Extra aangenoomen werk en het bestek van de reparatie bet.</i>	fl. 9,15,-
<i>En aan denselven voor de kerk(meester?) Nijkamp voor het voorschot van het repareren van de Oostenhoek des Torens</i>	fl. 11, 5,-
<i>Dito nog voor het bestek door Manus Nijhuis gemaakt aan B. Helmig</i>	fl. 2, 5,-
<i>Dito aan Jacob Leerkotte voor 't verven en vergulden van twee wijsborden volgens de besteedinge betaalt</i>	fl. 25, -, -
<i>Tot drie vergaderingen drie keer vier convocatiën vervaardigt en daarvan per Expressen eene gezonden na Zenderen, eene naar 't Broek en eene naar Hertme, voor deze extra moeite en expresse betaalt</i>	fl. 1,18,-
<i>En is op de vergadering geresolveert in diergelijk geval int vervolg dit te doen, opdat ieder Goedsheer des te beter kennis van zaaken krijgen kan. Voorts een uitrekening en verdelinge gemaakt over de kosten van deze reparatie en daarvan vierdubbelde verzonden, na Almelo, Zenderen, Broek en Borne, komt met verschot en port</i>	fl. 1, 4,-
<i>27 Decemb aan Swier Smit betaalt de Rekening van geleverd ijserwerk en gemaakte nagels met</i>	fl. 30, -, -
<i>1780 den 14 january aan de Gecommitteerde Teunis Hulshof betaalt voor geleverde nagels van Ger. Hulshof te Deventer</i>	fl. 30, 1, 8
<i>Aan deselve voor verschot aan eenige arbeiders en extra reparatie aan de Leydekker Spiegel, dat niet in het accoord was</i>	fl. 23, 2, -
<i>Dito voor vacatiën aan de Heer Rigter G.W. Westerlo en Teunis Hulshof als Gecommitteerden, ende meester Nijkamp zamen</i>	fl. 26, -, -
<i>Den 6 jan aan de Leydekker Hendrik Spiegel voor 't aangenomen werk van 't Leydak betaalt</i>	fl. 180, -, -
<i>Den 22 febr aan Meester Ger. Ten Tye voor het gemaakte bestek van de reparatie betaalt</i>	fl. 3, -, -
<i>Den 26 febr aan Meester Bern. Ten Bos voor examinatie en een groot bestek betaalt</i>	fl. 4, -, -

<i>Van de verdelinge der onkosten een uitrekening gemaakt en vierdubbelden daarvan verzonden pro lab</i>	<i>fl. -,16, -</i>
<i>Port to Ulsen betaalt</i>	<i>fl. -, 2, -</i>
<i>Den 10 july aan d'Expresse voor het rondbrengen der Convocatie tot de bijeenkomste op den 17 dezer bet.</i>	<i>fl. -,16, -</i>
<i>Totaal</i>	<i>fl.668, 9,8</i>

Deze bovenstaande rekening geeft aanleiding tot enige opmerkingen. Duidelijk is dat twee achtkanten van de toren zijn beschadigd. Er wordt hout en leien geleverd, er wordt arbeid verricht in de vorm van het maken van bestekken en in het timmerwerk en het dekken met leien. In totaal gaan er echter ook nog al wat kosten zitten in :

1. Reis- en aanwezigheidskosten van Hendrik Jan Bos.
2. Vergaderingen met zowel gecommiteerden als eigenaren van de erven die moeten mee beslissen over de betalingen en zorgen dat de kosten betaald worden.
3. Het schrijven (= het uitschrijven van de publicaties) van het houden van aanbesteding (een gewestelijke, laat staan een plaatselijke krant bestond nog niet in Twente).
4. De verteringen (door H.J. Bos en de gecommiteerden).
5. Voor "expresse" (dit is geld aan de "postbode van toen").
6. IJzerwerk door de smid geleverd en gesmede nagels (= spijkers).

Nogal wat vreemden, d.w.z. personen van buiten het Gericht Borne afkomstig, werden werkzaamheden opgedragen: Bernardus Helmig en Bernardus ten Bos uit Oldenzaal, Gerrit ten Tye uit Bentelo/Hengevelde, Jacob Leerkotte (waarschijnlijk) uit Deurningen/Oldenzaal en de leidekker Spiegel.

Als we de bedragen voor het werkelijke herstel optellen (ongeveer fl. 450,-,-) komen we tot de conclusie dat er nog al wat geld voor andere zaken is betaald.

De genoemde G.W. Westerlo was de richter van het landgericht Borne. Zijn taak bestond uit de handelingen die tegenwoordig door de notaris worden gedaan. Ook was hij bevoegd, uit naam van de drost (de hoogste rechter in Twente) kleine onderlinge geschillen tussen personen, te berechten. In de tekst staat dat de goedsheer op de hoogte diende te worden gehouden. De goedsheer was de eigenaar van het erf, die dus niet persé op het erf diende te wonen. De huurder (soms ook de horige) die op het erf woonde, behoorde de eigenaar, hoever hij ook weg woonde, bericht te sturen als hij dat gegeven diende te weten. De eigenaren zullen ongetwijfeld het bedrag dat betaald diende te worden, teruggevorderd hebben van hun huurder.

Al gezegd is dat het Gericht Borne de kosten voor het herstel diende op te hoesten. Er was al een collecte gehouden, waarschijnlijk onder de gereformeerde kerkgangers, die fl. 35,-,- opbracht. Een bedrag van fl. 700,-,- was begroot, zodat er een gat van fl. 665,-,- gedicht moest worden en dat dus mede betaald moest worden door de Rooms katholieke inwoners. Wat de verschillende markten en het dorp moesten opbrengen is bewaard gebleven. Jammer dat de afzonderlijke lijsten, met namen en bedragen van de afzonderlijke inwoners, niet bij de stukken werden aangetroffen.

Hier toe moeten betalen, volgens de
 ordinaire verdelinge naar de kerk
 kool

De Marke Zenderen	297-10-
Bornerbroek	176-1-
Hertmen	86-9-
Het dorp Borne	140-.-
	<u>700-.-</u>

Hieraf de Collecte vooreen
 ontfangen en uitgave in
 kassen 35-.-

Blijft over te verantwoorden 665-9/-

Een stukje van de tekst van de kerkbrand-rekening

Wat ze moesten betalen:

De Marke Zenderen	fl. 297,10,-
Bornerbroek	fl. 176, 1,-
Hertmen	fl. 86, 9,-
Het dorp Borne	fl. 140, -,

	fl. 700, -,

Hieraf de Collecte voor ontvang en uitgave	fl. 35, -,

Blijft over te verantwoorden	fl. 665, -,

Op 17 juni 1780 worden beide bovenstaande rekeningen "afgehoort en gesloten", hetgeen inhoud dat de rekeningen zijn nagezien en overeenkomen met de uitgaven. Men komt tot de slotsom dat er een bedrag over is van 3 gulden, 9 stuivers en 8 penningen. (Was getekend) Gerrit Dake, Teunis Hulshof, R. Hambroick, G.W. Westerlo, H.J. Bos en G.E. Staggemeyer (namens Huis Almelo).

Aldus door ons onderricht. ontfangen -
 gesloten en de quitaantken doorgedaan, binnen Borne
 den 17 Junij 1780.

Gerrit Dake
99

R. Hambroick
 G.W. Westerlo
 H.J. Bos
 G.E. Staggemeyer

Teunis Hulshof

G.A.B. Nijhuis.